

TERUGBLIK EUROPESE VERKIEZINGEN

EUROPEES PARLEMENT BEDONDERT KIEZER

Met het vlot accepteren van Ursula von der Leyen als voorzitter van de Europese Commissie heeft het Europees Parlement de kiezer bedrogen en democratische principes verraden. Opportunistische motieven prevaleerden boven versteviging van de Europese democratie. Een gemiste kans om het primaat van het parlement vast te leggen. Het Nederlandse parlement maakte in 1868 een andere afweging.

WOLTER BLANKERT

De opkomst bij de Europese verkiezingen in mei was de hoogste in vijftien jaar. In Nederland bleek onverwachts dat een anti-Europees standpunt averechts uitpakte, zo stelt het opiniebureau I&O Research vast. De afstraffing van de SP werd volgens dit bureau niet veroorzaakt door een ongelukkig filmpje, maar door het anti-Europese standpunt waarvan het een uiting was. Dat sloeg niet meer aan bij de potentiële SP-kiezer. Alleen op uiterst rechts lijkt euroscepticisme nog te leven. Ondanks gele hesjes bleef anti-EU-links in Frankrijk op 5 procent steken, elders waren de resultaten nog bedroevender. Zelfs bij eurosceptisch rechts was het niet overal feest. De zetels van de PVV werden door Forum voor Democratie overgenomen. Het Rassemblement National van Marine Le Pen verloor 10 procent van de aanhang van vijf jaar geleden. Haar 'overwinning' bestaat eruit dat zij nipt de grootste partij bleef aanvoeren, maar met een veel kleiner verschil dan vijf jaar terug. Voor Franse begrippen heeft de partij van zittend president Emmanuel Macron zich goed geweed, 70 procent van de Fransen stemde op een pro-Europese partij. De aan de gele hesjes toegedichte algemene sympathie bleek electoraal onvindbaar. De 'monsteroverwinning' van de Brexit-partij van Nigel Farage was niet zo monsterachtig, met 10 procent winst ten opzichte van zijn oude partij (UKIP) bij de vorige Europese verkiezingen.

POPULISME

In Italië boekte de populistische Lega van Matteo Salvini wel een eclatante zege, waarbij toch moet worden beseft dat tegenover zijn 34 procent nog altijd 66 procent van meer pro-EU partijen staat.

Ursula von der Leyen presenteert haar visie aan het Europees Parlement, juli 2019 (foto: Europees Parlement)

Voor West-Europeanen valt het hernieuwde succes (een absolute meerderheid, uniek binnen de Europese Unie) van Viktor Orban in Hongarije moeilijk te verteren, maar het onderstreept opnieuw dat buitenlandse kritiek averechts uitpakt. Dit mechanisme speelde ook een rol in Polen waar de in West-Europa veel gesmade partij PiS (Recht en Rechtvaardigheid) de grootste bleef, al valt het nog te bezien of dat zo blijft bij de algemene verkiezingen dit najaar. Binnen de Europese Unie lijkt het contra-productief te werken als men elkaar te veel de les leest, waardoor een zekere terughoudendheid op zijn plaatst lijkt; tenminste zolang een land het niet al te bont maakt en geen inbreuk maakt op een eerlijk verloop van de verkiezingen, het fundament van elke democratie.

De Nederlandse media lieten onderbelicht dat achter de 'winst' van GroenLinks een verpletterende nederlaag schuilging, als men het Europees bekijkt. De Duitse

zusterpartij behaalde immers ruim tweemaal zo veel stemmen, de Franse anderhalf maal. Ondanks het charisma van Jesse Klaver en het vakmanschap van Europees lijsttrekker Bas Eickhout surfde GroenLinks niet mee op de Europese groene golf.

POKEREN

Meteen na de verkiezingen toonden de Europese regeringsleiders zich vastbesloten een stokje te steken voor een primaat van het Europees Parlement door de benoeming van een van de door dat (verdeelde) parlement voorgedragen *Spitzenkandidaten* tot voorzitter van de Europese Commissie te blokkeren. De als minst slechte uit de bus gekomen christendemocrate Manfred Weber zou te kleurloos zijn en ervaring ontberen. In het verleden gold kleurloosheid vaak als een pluspunt en in andere gevallen maakte men van het gebrek aan bestuurlijke ervaring geen punt. Zijn slechts

kortstondige ministerschap zou Macron voor het Franse presidentschap hebben gediskwalificeerd, terwijl de laatste twee Amerikaanse presidenten het helemaal zonder bestuurlijke ervaring moesten stellen.

WAARMAKEN?

Zo moest bij de keuze voor een Europese Commissievoorzitter een partijtje poker uitkomst brengen. Tot overeenstemming komen de Europese leiders zelden, veelal is besluiteloosheid troef. Vacatures kan men echter moeilijk onvervuld laten en daarom kan hierover bij (ruime) meerderheid worden beslist. Zo dook de Duitse minister van Defensie Ursula Von der Leyen uit de dobbelbeker op. Over meer kleur op de wangen dan Weber beschikt ze niet, maar kennelijk compenseren haar zeven kinderen dat gemis. Tegenwoordig wijst dat zeker op een onmiskenbare vorm van originaliteit, maar op politiek terrein heeft zij daar nooit blijk van gegeven. Het blijft de vraag of een weinig aansprekend ministerschap meer relevante werkervaring oplevert dan een carrière in het Europees Parlement. Haar eerste presentaties daar werden door vriend en vijand vooral als opportunistisch ervaren.

Als dit parlement zijn pretenties had willen waarmaken, had het deze voordracht unaniem afgewezen. Niet omdat Von der Leyen niet zou deugen, maar omdat de kiezers een andere procedure is beloofd.

JUK

Elk parlement heeft zijn rechten altijd moeten bevechten. De Nederlandse

Tweede Kamer deed dat in 1867-1868 om een onbenullige kwestie (een ambassadeursbenoeming). Opportunisme week toen voor principe. Koning en regering werden een jaar getrotseerd, met als resultaat dat de ongeschreven regel dat de regering het vertrouwen van het parlement moet genieten sindsdien in graniet is gebeiteld.

Onze Europese volksvertegenwoordiging daarentegen kroop zonder tegenstand onder het juk van de regeringsleiders door. Als eersten zwichtten de voormalige topkandidaten Manfred Weber en Frans Timmermans, waarmee zij aantoonde inderdaad over onvoldoende ruggengraat voor een topfunctie te beschikken. Weber maakte schielijk plaats voor zijn partijgenoot. Timmermans en zijn sociaaldemocratische fractie lieten zich omkopen met de belofte dat hij de tweede man van de Commissie zou blijven en dat partijgenoten bij andere topfuncties zouden worden overbedeeld. Dat maakt de zaak vanuit parlementair oogpunt nog erger, omdat de regeringsleiders zo een voorschot namen op de verdeling van de portefeuilles binnen de Commissie, waarover zij officieel geen zeggenschap hebben.

GESCHOFFEERD

Het is onverteerbaar dat het Europees Parlement kritiek levert op de regeringen in Hongarije en Polen wegens mankementen aan het democratisch proces, maar zichzelf niets aan democratische principes gelegen laat liggen. De liberale fractie liet zich afkopen met de benoeming door de regeringsleiders van

hun demissionaire liberale Belgische collega Charles Michel tot voorzitter van de Europese Raad; een prestigieuze functie, waarvoor de bekwame Michel al hoge ogen gooide, los van zijn politieke kleur. De Spaanse socialist Josep Borrel verwierf de post van Hoge Vertegenwoordiger Buitenlands Beleid (coördinator, met weinig feitelijke macht). Hij fungeert daarbij tevens als (tweede) vicevoorzitter van de Commissie, waarbij goedkeuring door het Europees Parlement een zuiver formeel karakter draagt. Om de sociaaldemocraten maximale troost te bieden, stemden christendemocraten en liberalen gehoorzaam op de Italiaan David Sassoli als voorzitter van het Europees Parlement, waarbij de huidige politieke verhoudingen in Italië werden genegeerd. Tenslotte werd Christine Lagarde benoemd tot voorzitter van de Europese Centrale Bank, die geheel buiten de invloedssfeer van het Europees Parlement en de Europese Commissie valt. Om deze uitruil van functies niet in gevaar te brengen, werd de Europese kiezer geschoffeerd.

Toch was er geen reden om zo snel zonder slag of stoot door de knieën te gaan. Een of twee maanden trainen had de mogelijkheid geboden de kiezer ervan te overtuigen dat niet lichtzinnig met zijn stem wordt omgesprongen. Tot stagnatie had dit niet geleid, want de nieuwe Commissie treedt pas in november aan. Daarom lijkt het erop dat het democratisch principe is geofferd om vakantieplannen niet in de war te schoppen; overigens een argument dat veel kiezers best zou aanspreken. ◆

LESSUGGESTIE

- Zet de volgende 'Europese' functies onder elkaar en vul in wie er voor komende vijf jaar is benoemd:
 - voorzitter van de Europese Commissie;
 - voorzitter van de Europese Raad;
 - voorzitter van het Europees Parlement;
 - voorzitter van de Europese Centrale Bank;
 - Hoge Vertegenwoordiger Buitenlands Beleid.
- Over twee van deze functies heeft het Europees Parlement niets te zeggen, welke twee?
- Vrije en eerlijke verkiezingen zijn essentieel voor het functioneren van een democratie. Noem drie andere punten die daarvoor van groot belang zijn.
- Aan welke kenmerken voldoet dit systeem niet:
 - in Rusland?
 - in Turkije?
 - in Hongarije?

Antwoorden

- a: Ursula von der Leyen, b: Charles Michel, c: David Sassoli, d: Christine Lagarde, e: Josep Borrel.
- Voorzitter van de Europese Raad en voorzitter van de Europese Centrale Bank.
- Vrije pluriforme media, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging voor partijvorming enz., bescherming parlementariërs tegen willekeur, onafhankelijke rechtspraak enz.
- a. Rusland: aan geen enkel.
b. Turkije: wel eerlijke verkiezingen, verder aan vrijwel geen enkel.
c. Hongarije: staatsinvloed op veel media, tornen aan onafhankelijke rechtspraak.